



# Bulletiner från Foteviken

Foteviken 2012-08-07

## En förhistorisk stad vid Bråviken

Det publiceras numera mycket forskningsresultat baserat på vår nordiska historia. Det är bra men tyvärr insmyger sig också material, inte minst via Internet, med resultat som för en oinvigd i källkritisk granskning kan te sig otroligt intressanta men vars resultat knappast godkänns av den etablerade forskningen. Sådana exempel ser man alltför ofta och resultaten är alltför fantastiska. I Skåne har vi Ale stenar som ett känt exempel. Nu har man för Östergötland lagt fram en närmast tvärsäker hypotes om en återfunnen, förhistorisk storstad vid Bråviken.

Eftersom undertecknad under lång tid ifrågasatt fanatikerna vid Ale stenar väckte givetvis denna enorma förhistoriska stad mitt intresse. Häpnadsväckande tvärsäkra påståenden om milslånga, grävda kanaler, av sjöar som tömdes av cisterciensermunkar, av en karta som ritats av samma ordens munkar, hamnanläggningar etc gör det hela spännande att utforska. Inte själva området på plats ty det ligger för långt från Skåne, men väl frågan hur man kunnat nå fram till dessa resultat med befintligt källmaterial och hur, och om, man använt sig av detta.

Som i all forskning måste man givetvis utgå från fakta hämtat från just existerande källmaterial. Eftersom rapporten är omfattande har jag bara specialstuderat det påstådda förhistoriska kanalsystemet. Här är resultatet:

Det är speciellt två byars ägor som har intresserat hypotesställaren, nämligen Bjärkusa samt den söder därom liggande byn Långetorp. En slingrade å passerar båda byarna. Kartsituationen för båda byarna är mycket bra; alltifrån mitten av 1600-talet fram till nutid kan man i detalj följa förändringarna i landskapet.

I hypotesställarens rapport har han på sidan 6 utifrån en modern flygbild påvisat en tydlig "förhistorisk kanal" som haft kontakt med ån.

Att denna fåra är mycket gammal förklaras av:

*"Det är spikraka diken som går rakt ner mot Bjärkusaån. Spåren av vattenerosion i de nedre delarna mot ån tyder på att ansenliga mängder vatten runnit i diken under lång tid. Dikena ligger också i helt fel vinkel för att kunna fungera effektivt som åkerdränning. Dessutom ser de ut att snarare vara igenplöjda än nyligen grävda. Det styrker*

*idén om att dessa fördjupningar forntida fungerat som kontinuerlig avledning för mycket mera vatten än enbart nederbörd. Jag har heller inte hittat något annat ställe i området med liknande diken som skulle kunna förklara en knäpp dräneringssituation."* Se rapporten här sidan 5.

Sammanställer man nu lantmäterimaterialet får man en helt annan bild än de hypotesställaren vill framhäva. På den stora kartan på nästa sida har undertecknad lagt samman kartan över Bjärkusa från år 1780 med kartan över Långetorp år 1814 för att få en sammanhängande bild över området med de påstådda "kanalsystemen". På kartan som jag återgett på sidan 3 är också inlagt den moderna flygbilden.

Som synes går flygbildens "kanal" tvärs över den mycket stora trekantiga ängsmark och vattensjuka, ej odlingsbara mark som tillhörde Långetorp by. Denna vattensjuka mark var fram till 1814 års storskifte odelad vilket framgår av kartor från åren 1712 och 1650. Hade det funnits en kanal här hade den givetvis funnits med i detta gamla kartmaterial. Storskiftet år 1814 innebar emellertid att man delade upp ängen i olika ägor efter det att man först delat den i två lika stora hälften (vilket är markerat med en långstreckad linje på kartan), vilket framgår av karttexten:

*"År 1814 den 20 April företog sig undertecknad Kommissions Lantmätare att ... afmätta och i Storskifte fördela alla ägor till hemmanet Långetorp. .... Ängen togs sedermera i ögnasikte och stadnade delägarna i det beslutet at den samma fördelas på det sätt at den bästa delen eller så kallade Bunken delades mitt itu hwilket blef wärkstäldt men igenom denna linia blef wästra Lotten något öfver 3 Tunnl större i Vidden hvarföre 1 Tunl uttogs i Wästra ändan närmast kalftomten ....."* (Karta: Konungsunds socken Långetorp nr 1-2, storskifte 1814.)

Den långsträckade linjen överensstämmer exakt med den påstådda "förhistoriska kanalen". Det torde därmed vara bevisat att denna kanal är ett huvuddike, lagt tvärs över den vattensjuka marken för att dränera en stor mossmark samt att denna dikning är företagen efter år 1814. Likledes finner man att en norr därom liggande, påstådd förhistorisk kanal i själva verket bildar gräns mellan de två byarna och samtidigt gränsar till sankmarken, således ett tämligen självklart och logiskt dräneringsdike.

Kontrollerar man sedan hypotesställarens försök att kon-



På den övre kartan från 1650 ses Långetorps by och dess gräns mot norr till Bjärkusa by. Den stora trekanten markerad med L är obrukbar, sank mossmark.

Den stora kartan ovan är en sammanställning av två lantmäterikartor från 1780 och 1814. Här ses Bjärkusa by i norr med gårdarna A, B, C och D samt Långetorps by i söder med gårdarna B och A. Den trekantiga ängsmarken är grönmarkerad och tvärs över denna går en år 1814 ska-

pad ängsgräns som delar ängen i två lika stora delar.

Jämför man denna kartbild med en modern flygbild, se nästa sida, framgår med önskvärd tydlighet att den "förhistoriska kanalen" är ett dräneringsdike för hela den stora mossen som helt överensstämmer med 1814-års linjedragning och ängsupdelning.

Materialet till denna rapport är hämtat från Lantmäteriet samt från tillgängligt flygfotomaterial



struera egna vattenleder i området (karta på rapportens sida 5) med den sammanställda kartbilden över de två byarna i äldre tid finns absolut inget i den äldre markstrukturen tillbaka till 1600-talet som stödjer eller ens antyder att något sådant skulle ha varit fallet.

Undertecknad har alltså endast undersökt ett av många påståenden i den framlagda hypotesen. Som visats kan detta påstående helt förkastas. Man kan därför misstänka att avsaknaden av ingående studier av äldre källmaterial tyvärr är ett genomgående drag för hela hypotesbilden. Därmed faller också trovärdigheten för denna minst sagt uppseendeväckande teori om en forntida storstad i Östergötland.

Sven Rosborn  
Forskningschef  
Fotevikens Museum